

ZALAI ERNŐ (1943–2021)

Zalai Ernő, a hazai matematikai-közgazdaságtan művelésének egyik meghatározó alakja, iskolateremtő egyénisége 2021. január elsején hunyt el. Jászberényben eltöltött gyermek- és ifjúkora után a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemre került, ahol töretlen életpályát futott be, amely a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjaként, fontos akadémiai pozíciók betöltése után zárult le életének 78. évében.

Zalai Ernő 1966-ban a legendás terv-matematika szak első végzettjei között volt, 1969-ben aranygyűrűs doktorrá avatták (Sub Auspiciis Rei Publicae). Kiemelkedő tanulmányi eredményei, kutatási vénája egyenes utat jelentett az akadémiai pálya felé, amelyet az akkori népgazdaság tervezése tanszéken, majd intézetben kezdett el. Nem véletlenül, hiszen az 1960-as évek végén kezdődött el az a szakmai pezsgés a matematika közgazdasági alkalmazásainak területén, amelynek kapcsán a matematikai programozási modellek, az ágazati kapcsolatok modelljei, illetve a legfejlettebb statisztikai módszerek és ökonometriai modellek az egyetemi oktatás szerves részévé váltak, miközben az akkori makrogazdasági tervezés csúcsműhelyeiben is aktívan foglalkoztak velük, a számítástechnika robbanásszerűen beinduló fejlődésével egyidejűleg. Zalai Ernő munkássága a kezdetektől ezeknek a modellezési eszközöknek az oktatására, kutatására, makrogazdasági felhasználására irányult.

Meghatározó szerepet játszott szakmai karrierjében az 1971-1972-es tanév, amelyet Ford-ösztöndíjjal Pittsburgh-ben, a Carnegie Mellon egyetemen töltött. Itthon 1979-ben már az egyik intézeti tanszék vezetője, majd 1984-ben a Makrotervezési és -modellezési Intézet igazgatója lett, ahol ambiciózus tervei voltak az akkor még ideológiailag is erősen kötött szemlélet megváltoztatására, új struktúra létrehozására. Előzőleg 1977–1978-ban a Duquesne Egyetemen (Pittsburgh) kutatott, majd 1981 és 1984 között a Nemzetközi Alkalmazott Rendszerelemzési Intézetben, Laxenburgban (Ausztria) dolgozott.

1972 és 1990 között elért tudományos eredményeit nemzetközi konferenciákon adta elő, rangos folyóiratokban publikált, könyvfejezeteket, tankönyveket írt. Hegedűs Mikóssal közösen írt „Fixpont és egyensúly a gazdasági modellekben” című könyve 1978-ban jelent meg. Figyelme a többszektoros általános egyensúlyi modellezés felé fordult. Az Acta Oeconomica és a Szigma folyóiratokban magyar nyelven is publikálta eredményeit. Itt érdemes megemlíteni, hogy a Gazdaságmodellezési Társaságban a legkorábbi időktől kezdve vállalt különböző szerepeket. Társaságunk szakmai konferenciáinak rendszeres előadója, a Szigma szerkesztőbizottsági tagja volt 1976-1977, majd 1976-1988 között volt. A Szigmában 1973-ban jelent meg az első könyvismertetése, önállóan és társszerzőkkel négy cikket publikált társaságunk folyóiratában, legutóbb 2014-ben. A nyilvánosan is látható címek és pozíciók mellett a folyóirat egyik legjelentősebb háttértámogatója. Mint az MTA Könyv és

Folyóirat Kiadó Bizottságának elnöke, a Szigma anyagi erőforrásainak biztosításában az egyik legfontosabb szerepet játszó kolléga volt. Tevékenysége elismeréseként 2008-ban Krekó Béla-díjat kapott.

Az egyetemen (ma Budapesti Corvinus Egyetem) fontos tisztségeket, pozíciókat vállalt. 1986 és 1988 között (a rendszerváltás előtt) már az oktatás és a kutatás teljes megújítására törekvő egyetemi reformbizottság szakmai vezetője volt, 1988 és 1991 között a tantervi reformokért és a nemzetközi kapcsolatokért felelős rektorhelyettes. Ezeknek az éveknek az eredményeként került be az akkori Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem a nemzetközi tudományos vérkeringésbe, és szerzett hosszan tartó előnyt más hazai és régióbeli egyetemekkel szemben a rendszerváltás utáni évtizedben. Bár a reformmunkálatok csapatmunkában folytak, nem lehet túlbecsülni Zalai Ernő szerepét, aki az elindítója és motorja volt a hosszú éveken keresztül zajló folyamatoknak.

1992-ben lett a Matematikai közgazdaságtan és ökonometria tanszék vezetője. A tanszék elnevezése 2003-ban Matematikai közgazdaságtan és gazdaságelemzés tanszékre változott. Ez utóbbi változás jól jelzi azt a központi szerepet, amit a tanszék és Zalai Ernő a 2000-es évek elején az új gazdaságelemzési-gazdaságmatematikai fókuszú szakok fejlesztésében mester- és doktori szinten egyaránt játszott. 1992-től 2009-ig Zalai Ernő az Egyetemi Doktori Tanács alapító elnöke, majd több ciklusban elnöke volt.

A PhD-oktatás a szívügye lett, annak fejlesztését, minőségi megújítását országos szinten is vezette 1996 és 2007 között az Országos Doktori és Habilitációs Tanács (ODHT), majd ODT elnökhelyetteseként. 2008-ban az ODT elnöke volt. Az oktatás minőségének javításáért egy turbulens időszakban, a Bologna- típusú szakok bevezetése idején vállalta el 2001 és 2003 között a Magyar Akkreditációs Bizottság (MAB) Közgazdaságtudományi Szakbizottságának társelnöki, majd 2004 és 2006 között a Szakbizottság elnöki funkcióját, s egyben a MAB Plénum tagja is volt. Egyetemi pályája minden szakaszában szenvedélyesen érdekelték a közgazdasági-gazdaságtudományi terület minőségi oktatásának problémái, a tudományos utánpótlás kinevelésének kérdései, a jó oktató-kiváló kutató párosítás ismérvei, a tudományos előrelépés publikációs feltételeinek mérése. Mindezen kérdésekről szívesen beszélt különböző szakmai és egyéb, publikus fórumokon, véleményét cikkek sora is fémjelzi, például a Magyar Tudomány folyóiratban.

1990 utáni kutatási tevékenysége is szerteágazó makrogazdasági modellező szemléletet mutat. Az általános egyensúlyi modellek elméletét gyakorlati projektekkel, számításokkal ötvözte. Számos hazai és nemzetközi kutatócsoport tagja, vezető szakértője volt. Munkáikat terjedelmes kutatási beszámolókon túl magyar és angol nyelvű tudományos publikációkban mutatták be. Az MTMT-ben a független hivatkozások magas száma jelzi ezeknek a műveknek az elismertségét. Évtizedeken keresztül foglalkozott a klasszikus közgazdaságtan kiemelkedő alkotóinak műveivel, azok jelentőségével, értelmezésükkel. A Közgazdasági Szemlében 2014-ben jelent meg Neumann versus Leontief: Két modell – két gazdaságkép című cikke, az egyensúly és az optimum izgalmas kérdéskörét azonban már ugyanezen folyóirat egyik 1983-as számában is fe-

szegette. Sokirányú mikro- és makrogazdasági műveltségének enciklopédikus összefoglalása a Matematikai közgazdaságtan I.-II., amelyek az Akadémiai Kiadónál 2011-ben és 2012-ben jelentek meg, átdolgozva és kibővítve az 1989-es és 2000-es kiadású, hasonló című könyveinek tartalmát. A két kötetet a szakma egyöntetűen ünnepelte és a közgazdasági doktori iskolák kötelezően előírt alapművének tekintette.

Szakmai pályája bővelkedett az elismerésekben, díjakban. Oktatói és kutatói tevékenységéért 1991-ben Apáczai Csere János-díjat, 2003-ban Szent-Györgyi Albert-díjat kapott, 1992-ben a Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége Akadémiai Díjban részesítette, 2004-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje kitüntetését kapta. 1990-ben szerzett MTA doktori címet, 1998-tól az MTA levelező tagja, 2005-től rendes tag. 1996 és 2002 között az MTA IX. Osztály Közgazdaságtudományi Bizottságának (2001 után az MTA IX. Osztály összevont Gazdaságtudományi Bizottságának) elnöke, 2004-től az MTA Bolyai Kuratóriumának tagja volt. 2012-ben a matematikai közgazdaságtan, a mikroökonómia, a gazdasági modellezés és elemzés terén végzett iskolateremtő tudományos kutatói és kutatásszervezői munkásságáért, a hazai közgazdászképzésnek a vegyes piacgazdaság igényeihez és nemzetközi követelményeihez igazításában játszott vezető szerepe és más szakmai tevékenysége elismeréseként Széchenyi-díjat vehetett át.

A fenti tények egy hosszú és tartalmas kutatói életpályát rajzolnak fel. A Zalai Ernőt közelebbről ismerők azt is tudják, hogy a szakmán túli beszélgetésekben, vitákban nagy humán műveltségű, a magyar történelem fordultalatai iránt elkötelezetten érdeklődő, közvetlen, jó humorú személyiség volt. Nem barátkozott könnyen, de akiket közel engedett magához, azokat jobbanrosszban segítette. Kiemelkedő tanítványainak sorsát figyelemmel kísérte, útjukat egyengetni igyekezett. Utolsó éveit az akadémiai munka mellett méginkább a családjának szentelte, felesége, gyermekei, unokái mindig mindennél fontosabbak voltak számára. Nemcsak szakmai tudása, vezetői képességei, hanem karizmatikus egyénisége is hiányozni fog nekünk.

Temesi József